

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

П.Ю. КУРМАСЬВ, кандидат економічних наук
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті проаналізовано сучасний стан сільського господарства України. Визначено основні тенденції розвитку, які впливають на економічну динаміку показників сільського господарства. Розраховано прогнозні показники валової продукції сільського господарства.

Сільське господарство є однією з пріоритетних галузей національної економіки. Розвиток сільськогосподарської галузі сприяє підвищенню матеріального добробуту населення, зміцненню економічної та продовольчої безпеки держави, зростанню її експортного потенціалу [1]. Враховуючи вищезазначене, виникає необхідність детального аналізу сучасного стану та перспектив розвитку сільського господарства України.

Проблемам розвитку сільського господарства нашої країни присвячено праці вітчизняних дослідників: В.І. Власова [2], Б.Й.Пасхавера, П.Т. Саблука [2], В.В. Юришина та багато інших. Проте, залишаються недостатньо висвітленими і потребують поглибленого опрацювання питання пов'язані із визначенням перспектив розвитку сільського господарства в умовах глобалізації економічних відносин.

Метою статті є аналіз сучасного стану та визначення тенденцій розвитку сільського господарства України.

Методика досліджень. У процесі наукового дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: абстрактно-логічний – дозволив виявити суперечності розвитку сільського господарства України; монографічний – при вивченні й аналізі спеціальної наукової літератури; графічний – при наочному відображенні окремих показників сільського господарства України.

Результати досліджень. Протягом 2006–2012 років динаміка виробництва сільськогосподарської продукції характеризувалася суперечливими тенденціями.

Так, зростання обсягу сільськогосподарського виробництва в Україні мало місце у 2006, 2008, 2011 роках (табл. 1). Обсяги сільськогосподарського виробництва у 2011 р. порівняно з 2010 р. зросли на 19,9%.

У 2011 році виробництво зросло у всіх регіонах, насамперед, у Сумській і Чернігівській областях. Сільськогосподарське виробництво стало основним джерелом прискорення зростання ВВП у II півріччі 2011 року, коли воно сформувало понад 45% (2,5 із 5,6 в. п.) приросту валової доданої вартості [3, С.19].

1. Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва, % до попереднього року

Рік	Усі категорії господарств			
	Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	Продукція сільського господарства	З неї	
			продукція рослинництва	продукція тваринництва
2006	41675,9	102,5	101,8	103,6
2007	41650,0	93,5	90,9	98,0
2008	41625,8	117,1	128,6	98,7
2009	41596,4	98,2	95,3	104,2
2010	41576,0	99,0	95,9	103,4
2011	41557,6	119,9	130,4	101,3

Джерело: складено на основі [3, С.19; 4, С.1]

Позитивні тенденції у агропромисловому комплексі в 2011 році зумовлені зростанням виробництва у галузі тваринництва на 1,3% та на 30,4% у рослинництві, порівняно із 2010 роком (табл. 1).

Серед регіонів виробництво продукції рослинництва збільшилось у 22 регіонах (від 1,5% у Тернопільській до у 2,4 рази у Миколаївській та Одеській областях). Зменшення виробництва продукції рослинництва спостерігалось в Івано-Франківській (на 19,4%), Львівській (на 4,4%) та Чернівецькій (0,6%) областях, що обумовлено зниженням у зазначених регіонах виробництва картоплі, цукрових буряків та кукурудзи. Крім того, у Чернівецькій області через зниження урожайності зернових культур скоротилося їх виробництво на 10,8%, а в Івано-Франківській скоротилося виробництво овочів відкритого ґрунту на 11,3%.

У цілому по Україні у 2010 році, порівняно з 2009 роком, виробництво зерна зменшилось на 14,8%, що було зумовлено зниженням урожайності зернових культур з 29,8 ц/га до 26,9 ц/га (на 2,9 ц з 1 га, або на 10,7%) [4, С.2]. У галузі тваринництва у 2010 році обсяг виробленої продукції зріс на 3,4%. Відношення загального обсягу вирощування худоби та птиці до реалізації тварин на забій становило 108,2% (у 2009 р. — 107,8%). Перевищення обсягів вирощування над обсягами реалізації худоби та птиці на забій зафіксовано у 21 регіоні країни.

На позитивну динаміку виробленої продукції тваринництва вплинуло зростання виробництва м'яса, яєць та вовни.

Так, виробництво яєць у 2011 році зросло на 9,6%, реалізація худоби та птиці на забій (у живій вазі) – на 3,5%. У сільськогосподарських підприємствах обсяги вирощування худоби та птиці зросли на 3,5%, у т. ч. свиней – на 9,3%, птиці – на 2,3% [3, С.19].

Серед регіонів приріст виробництва м'яса мав місце у 10 регіонах (АРК,

Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Херсонська, Черкаська, Чернівецька області), зниження – у 15 регіонах з найвищим скороченням у Миколаївській (на 21,5%) та Одеській (на 21,6%) областях.

Разом з тим тенденція щодо зменшення поголів'я великої рогатої худоби буде домінуючою і у наступних роках, оскільки не реалізуються заходи щодо формування дієвої протекціоністської політики у цій сфері як на державному, так і на регіональному рівнях [5; 6, С.306].

Крім вищезазначених макротенденцій, які впливають на економічну динаміку показників сільського господарства, існує ряд перешкод, без подолання яких реалізація цілей інноваційного розвитку АПК значно ускладнюється. До них можна віднести:

- відсутність ефективної системи руху капіталу, що, в сучасних умовах, значно ускладнює фінансування обробної промисловості;
- низька заробітна плата у виробничій та науково-технічній сфері, яка не сприяє зростанню продуктивності праці, створенню та поширенню інновацій;
- загальне технологічне відставання вітчизняної економіки, що не забезпечує належної конкурентоспроможності продукції і послуг на зовнішніх ринках.

В умовах необхідності подальшого реформування АПК, складовим елементом якого є сільське господарство, виникає потреба в оперативному аналізі тенденцій розвитку макроекономічних параметрів.

У зв'язку із вищезазначеним прогнозування валової продукції сільського господарства на сучасному етапі розвитку нашої країни набуває особливу значущість.

Прогнозування економічних показників у нашому дослідженні здійснювалося за допомогою комп'ютерної програми FORECAST-PRO, яка використовує модель авторегресії із інтегрованою ковзною середньою.

Прогнозні розрахунки валової продукції сільського господарства виконано у двох варіантах: інвестиційному (оптимістичний) та інерційному (песимістичний).

Інвестиційний варіант ґрунтується на припущенні про можливість досягнення достатньо високих темпів економічного зростання протягом всього прогнозного періоду (рис. 1).

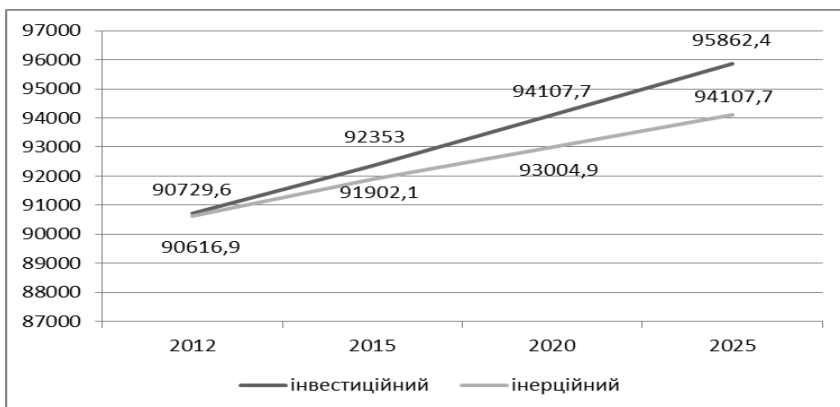
Валова продукція сільського господарства у 2025 році зросте, за інвестиційним сценарієм, на 5,6% порівняно із 2012 роком.

Аналіз сценарних умов розвитку вітчизняної економіки в середньостроковій перспективі показує, що зберігається тенденція високих темпів зростання попиту на м'ясо і м'ясні продукти, зменшення на молочні продукти.

Підвищення експортного потенціалу зернового господарства і реалізація можливостей імпортозаміщення забезпечать 4–5% щорічну позитивну

динаміку сільського господарства. Це, певною мірою, дозволить пом'якшити наслідки вибуття застарілої матеріально-технічної бази.

Найважливішим фактором підвищення конкурентоспроможності повинно стати зростання продуктивності праці в сільському господарстві, що, з одного боку, призведе до зниження витрат виробництва, а з іншого – забезпечить можливість для збільшення середньої заробітної плати. Абсолютне і відносно зростання заробітної плати необхідне для формування мотивів до високопродуктивної праці, вирішення проблем кадрового забезпечення, але, одночасно, воно створює передумови загострення соціально-економічних проблем розвитку сільських територій. Це обумовлено тим, що успішна реалізація сценарію зростання продуктивності праці призведе до скорочення чисельності зайнятих в сільському господарстві, збільшення диференціації за рівнем доходів.

Рис. 1. Прогнозні розрахунки валової продукції сільського господарства, млн грн

Достатньо високою є вірогідність реалізації сценарію розвитку, основні характеристики якого визначаються параметрами інерційних трендів. Таким чином, в процесі розробки довгострокового прогнозу, в першу чергу, необхідно розглянути інерційний (песимістичний) сценарій розвитку.

Так, у сільському господарстві у період 2012–2015 рр. ймовірним є посилення кризових явищ, обумовлених: втратами внутрішніх продовольчих ринків у зв'язку із зростанням імпорту сільськогосподарської продукції; масштабним вибуттям застарілої і зношеної сільськогосподарської техніки (трактори, комбайни), що призведе до скорочення посівних площ; погіршенням соціально-демографічної ситуації в сільських районах країни.

Інерційний сценарій передбачає зростання валової продукції сільського господарства у 2025 році на 3,8% порівняно із 2012 роком.

Частка імпорту в загальному обсязі реалізованої продукції зросте до 19%. Разом з тим необхідно пам'ятати, що продовольчу безпеку держави може гарантувати лише вітчизняний агротоваровиробник. Подальша орієнтація на забезпечення попиту населення за рахунок імпортованої продукції сільського господарства створить загрозу ефективному розвитку галузей рослинництва.

Висновки. Аналіз макроекономічних тенденцій сільського господарства України за 2006 – 2011 рр. засвідчив існування перешкод, без подолання яких реалізація цілей інноваційного розвитку АПК значно ускладниться.

Основними завданнями аграрної політики повинно стати створення передумов динамічного розвитку сільського господарства за трьома напрямками:

- у виробничій сфері – підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, забезпечення продовольчої безпеки;
- у соціальній сфері – дотримання соціальних стандартів, активна політика зайнятості;
- у сфері екології – забезпечення екологізації сільського господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сільське господарство України у 2011 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://agro.ua.net/news/news_38766.html.
2. Саблук П.Т. Продовольча безпека України / П. Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 3 – 7.
3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. — К.: НІСД, 2012. — 256 с.
4. Стан сільського господарства в 2010 році [експрес випуск]. — 2011. — №10. — 2 с.
5. Курмаєв П.Ю. Напрями підвищення ефективності аграрного виробництва в Україні/П.Ю. Курмаєв, І.О. Янчук, Н.М. Бондаренко, А.В.Василенко //Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. Вип. 261. В 7 т. — Т.1 – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. — С. 3 – 8.
6. Курмаєв П.Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку тваринництва в Україні /П.Ю. Курмаєв [колективна монографія] /За ред. В.Ф. Беседіна, А.С. Музиченка. — К: НДЕІ, 2010. — С. 305 – 308.

Одержано 15.11.12

В статье проанализирована современная ситуация в сельском хозяйстве Украины. Определены основные тенденции развития, которые влияют на динамику показателей сельского хозяйства. Рассчитаны прогнозные показатели валовой продукции сельского хозяйства.

Ключевые слова: сельское хозяйство, прогноз, растениеводство, животноводство.

The present situation in agriculture of Ukraine was analyzed in the article The main tendencies of development which influence the dynamics of indicators of agriculture were defined. Forecast indices of gross agricultural output were calculated.

Key words: agriculture, forecast, crop production, livestock production.

УДК 330.322

УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПРИЯТЛИВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

І.М. НОВАК, Н.О. ВЕРНІЮК, кандидати економічних наук

Проаналізовано обсяги залучення іноземних інвестицій в економіку країни та канали їх розподілу. Досліджено структуру інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування і визначено проблеми залежності інвестиційної активності вітчизняних підприємств від їх прибутковості. Обґрунтовано доцільність заходів, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Домінуючим чинником розвитку в економічному житті кожної країни є інвестиції. Вони посідають провідне місце у відтворенні виробничих ресурсів, а отже, і в прискоренні економічного зростання.

Нині інвестиції, як фінансовий інструмент залучення капіталу, є невід'ємною складовою існування сучасного суспільства та фактором економічного зростання переважної більшості країн світу. Слід зазначити, що сам процес інвестування спричинений нерівномірністю розподілу фінансових ресурсів, як в розрізі світового господарства, так і господарства окремої країни. Світове суспільство поділено на дві нерівні частини: одна складається з суб'єктів економіки, які мають надлишок капіталу та прагнуть його вигідно вкласти, інша – з осіб, яким, навпаки, не вистачає власних коштів для організації бізнесу, розширення та модернізації виробництва тощо. При цьому необхідно відзначити, що в середині кожної групи існує жорстка конкуренція. Так, потенційні інвестори змагаються за найбільш економічно вигідний інвестиційний проект, тоді як ті, хто прагне залучити кошти, ведуть боротьбу за найкращі умови отримання інвестицій.

Активну участь в конкурентній боротьбі на міжнародному інвестиційному ринку бере й Україна. Адже вона потребує значних фінансових ресурсів для реформування, модернізації та реструктуризації економіки країни загалом та окремих її галузей зокрема.

Науково-теоретичним обґрунтуванням суті та об'єктивної необхідності підвищення інвестиційної привабливості країн та підприємств приділяли увагу такі відомі вчені як Бойчук Р., Вергіна П., Гайдуцький А., Должанський І.,